

Albanie : Muhamet Trepçi, l'artisan qui saisit les émotions des oliviers

[Courrier des Balkans](#) | De notre envoyé spécial | dimanche 12 mars 2017

Depuis bientôt vingt ans, Muhamet Trepçi ne vit que pour les oliviers. Dans sa petite échoppe de Shkodër, il sculpte patiemment d'étonnants objets à partir de cette essence millénaire. Sa passion, ce sont les « émotions » que ressentent ces arbres et qui se fixent telles des photographies dans son bois. Portrait d'un artisan sensible devenu artiste malgré lui.

Par Louis Seiller

Muhamet dans l'olivieraie de Bardhaj

© Louis Seiller / CdB

louis.seiller1@gmail.com

« C'était il y a presque vingt ans maintenant. Je regardais des coupes de bois d'olivier et tout d'un coup, il y en a une qui m'a sauté aux yeux. L'oiseau était là, comme saisi en vol, plein de vie et bien réel. » Dans la petite oliveraie de Bardhaj, au pied des montagnes qui entourent Shkodër, Muhamet Trepçi observe respectueusement ces arbres qui lui sont chers. « À ce moment là, je me suis rappelé des discussions que j'avais pu avoir avec des charpentiers : les arbres ressentent les émotions et peuvent parfois les retenir. » En présence de flashes lumineux intenses comme l'éclair, certains arbres immortaliseraient objets ou animaux qui les entourent, telle une photographie.

La situation de ses parents ne lui permettant pas de poursuivre des études, Muhamet intègre à 17 ans l'entreprise nationale de production de bois local. Pendant de nombreuses années, il va ainsi se former à la connaissance des différentes textures et qualités de bois. L'olivier, « un bois fort mais facile à travailler », a toujours occupé une place de choix dans son travail. Plus encore après sa découverte de « l'oiseau ».

Le hasard et la vie...

Dans sa petite boutique, non loin du vieux centre de Shkodër, les coupes accrochées aux murs parlent d'elles-mêmes, tels des tableaux naturels. Ici, la tête d'une oie, là, une chèvre endormie ; les images sont troublantes de réalisme. « Bien sûr, il y a des explications scientifiques à tout cela, mais je ne pense pas que les cercles annuels de l'arbre ne se créent sans une certaine réaction émotive à ce qui l'entoure. La vie d'un arbre est marquée par de multiples dynamiques, c'est seulement lors de la coupe que celles-ci s'arrêtent. » Ce surgissement d'un tracé lumineux sur le bois, tel une écriture par la lumière, Muhamet n'est pas le seul à en avoir été frappé.

Les contrastes et l'harmonie des formes que prennent certains tracés ont conduit l'intellectuel Umberto Eco à s'interroger sur « les différences existantes entre la création humaine d'une œuvre d'art et la découverte de ce qui peut s'apparenter à une œuvre d'art ». Une question d'interprétation que Muhamet résume par une formule simple : « Le hasard et la vie ». Un « hasard » qui lui apporte ses plus grandes joies lorsqu'il découvre de nouveaux motifs. Si parfois, il n'apporte aucune modification à ses pièces, il tente pour les autres d'accompagner « la symétrie et les formes pour rester fidèle aux émotions que la nature a inscrite dans le bois ». Un regard artistique qui lui a apporté la consécration en 2007, lorsque ses instantanés de bois ont été exposés au musée Il Vittoriano de Rome lors de la quadriennale d'art contemporain Leonard de Vinci. Une fierté que Muhamet relativise humblement : « Ce n'est pas mon travail qui est important, mais celui de la nature ».

« Il faut bien que les gens comprennent que je ne coupe jamais d'arbre ! Tout le bois que jé récupère, ce sont des propriétaires de Shkodër ou [d'Ulcinj](#) qui me le donnent. » Source de vie, richesse des peuples méditerranéens, l'olivier peut vivre 2500 ans. Sa symbolique a pris au cours des siècles des formes multiples et l'histoire de l'Albanie peut se lire dans les cercles de ses troncs. « Les pays changent, les dirigeants passent, les enfants naissent et les générations se succèdent, l'olivier est témoin de tout cela », philosophe Muhamet.

Même pas une dizaine à travers le monde.

C'est en 1999, alors que le pays est encore secoué par les instabilités que Muhamet voit dans le bois d'olivier une possibilité d'assurer l'avenir de ces trois filles en lançant [Eda](#), son atelier de fabrication. Il prend sous son aile ses deux neveux, Nead et Mirëban, et les forme au travail manuel. Nead est particulièrement fier de travailler le bois d'olivier, symbole de paix. « Des croyants des différentes religions d'Albanie nous commandent des objets. Des chapelets pour des musulmans ou des croix pour les chrétiens, c'est un sentiment très particulier de travailler le bois dans cette optique là », reconnaît-il.

Les coupes artistiques ont la préférence de Muhamet, mais c'est le travail artisanal de bijoux et objets usuels qui fait vivre la petite entreprise familiale. 90% des ventes d'Eda, sont assurées par les voyageurs de passage à Shkodër. L'olivier est l'un des arbres les plus répandus dans tout le pourtour méditerranéen et pourtant, ils ne sont pas nombreux comme Muhamet et ses neveux à travailler son bois. Des productions similaires existent bien, mais elles sont de facture industrielle. Dans le monde artisanal, beaucoup lui préfèrent d'autres essences. Selon Muhamet, ils ne sont « même pas une dizaine à travers le monde. Alors qu'on peut imaginer toutes les belles images inscrites dans tous ces arbres... »

Shqipëri: Muhamet Trepçi, artizani që kap emocionet e drurit te ullirit

Për gati njëzet vjet, Muhamet Trepçi jeton me dhe për drurin e ullirit. Në atëliënë e tij të vogël në Shkodër, ai gdhend me durim objekte të mahnitshme nga ky dru mijëvjeçar. Pasioni i tij janë "emocionet" e këtyre pemëve që pasqyrohen nëpërmjet fotografive që bën druri i tyre. Portreti i një artizani të ndjeshëm që u bë artist pavarësisht tij.

Nga Louis Seiller

"Rreth njëzet më parë, teksa shikoja prerjet e drurit të ullirit, papritur më ra në syri njera prej tyre. Vura re një zog, si i kapur në fluturim, plot jetë dhe krejt i vërtetë." Në ullishten e vogël të fshatit Bardhaj, në rrëzë të maleve përreth Shkodrës, Muhamet Trepçi i vështron këto pemë shumë të dashura për të. "Në atë moment, m'u kujtuan diskutimet që kam bërë me disa marangozë: pemët ndjejnë emocione e nganjëherë edhe mund t'i ruajnë ato." Në prani të dritës së fuqishme si ajo e vetëtimitave disa pemë mund të përjetësojnë, nëpërmjet fotografimit, objekte apo kafshë që i rrethojnë..

Meqë situata e prindërve të tij nuk e lejoi të ndiqte studimet, Muhameti, që në moshën 17 vjeçare u integrua në ndërmarrjen lokale të përpunimit të drurit. Për vite të tëra ai mësoi të njihje lëndën drusore dhe cilësinë e saj. Pema e ullirit, "një dru i fortë, por i lehtë për t'u punuar" ka zënë gjithmonë një vend të privilegjuar në punën e tij. Aq më tepër, pas zbulimit të "pamjes së zogut".

Rastësia dhe jeta...

Në dyqanin e tij të vogël në afërsi të qendrës së vjetër të Shkodrës, prerjet varur në mure flasin vetë, si piktura natyrore. Këtu koka e një pate, aje një dhi e përgjumur; pamjet të trondisin me realizmin e tyre. "Sigurisht që ka shpjegime shkencore për të gjithë këtë, por unë nuk mendoj se unazat vjetore të pemës janë krijuar pa ndonjë reagim emocional ndaj asaj çka e rrethon. Në jetën e një pemë zhvillohen dinamika të shumta, të cilat ndërpriten vetëm kur pema pritët." Shfaqja e papritur e një gjurme të ndritshme në dru, si e shkruar nga drita, nuk habit vetëm Muhametin.

Kontrastet dhe harmonia e formave që marrin disa pamje e kanë bërë intelektualin Umberto Eko të pyesë veten rreth "dallimeve që ekzistojnë ndërmjet krijimit të një vepre arti nga njeriu dhe

zbulimin e asaj që mund të ngjasojë me një vepër arti. " Një çështje që Muhamet e përmbledh me një formulë të thjeshtë: " Rastësia dhe jeta". Një "rastësi" që i sjell atij gëzimin më të madh, kur zbulon motive të reja. Nëse ndonjëherë ai nuk u bën asnjë modifikim punimeve të tij, atëherë ai përpiket të shoqërojë. "simetrinë dhe format për t'u qëndruar besnik emocioneve që natyra i ka regjistruar në dru ". Një vështrim artistik që triumfoi në vitin 2007, kur fotografimet e drurit të drurit u paraqitën në muzeun Vittoriano të Romës në ekspozitën e artit bashkëkohor Leonardo da Vinçi që organizohet një herë në 4 vjet. Një krenari që Muhameti e shpreh me përlësi: "Nuk është e rëndësishme puna ime, por ajo që ka bërë natyra."

"Duhet që njerëzit ta dinë se unë kurrë nuk pres pemë! Drurin që unë përdor e marr nga klientë nga Shkodra dhe Ulqini. "Si burim i jetës dhe pasuri e popujve mesdhetarë, ulliri mund të jetojë deri në 2500 vjet. Përgjatë shekujve, simbolika e kësaj peme ka marrë shumë interpretime dhe historia e Shqipërisë mund të lexohet në rrathët e trungjeve të tij. "Vendet ndryshojnë, liderët ndërrohen, fëmijët lindin e brezat pasojnë njëri-tjetrin dhe ulliri është dëshmitar i gjithë kësaj" filozofon Muhameti.

Më pak se dhjetë raste në të gjithë botën

Në vitin 1999, ndërsa vendi ishte ende i tronditur nga pasiguritë, Muhameti pa tek druri i ullirit një mundësi për të siguruar të ardhmen e tri vajzave të tij duke krijuar atelienë Eda. Ai mori në patronazh edhe dy nipërit e tij, Neadin dhe Mirëbanin, duke u mësuar zanatin. Nead është veçanërisht krenar që punon ullirin, simbol të paqes. "Kemi porosi nga besimtarë nga krahina të ndryshme të Shqipërisë. Tespihe për myslimanët apo uratë për të krishterët, është një ndjesi shumë e veçantë ta punosh drurin nga ky këndvështrim", shprehet ai.

Prerjet artistike janë preferenca e Muhametit, por punishtja e familjes mbahet me punimet artizanale të stolive dhe objekteve të përditshme. 90% të shitjeve, Eda i siguron nga turistët që vijnë në qytetin e Shkodrës. Pema e ullirit është një nga më të përhapurat në të gjithë rajonin e Mesdheut e megjithatë nuk janë të shumtë ata që e punojnë drurin e tij, siç bën Muhameti me nipërit. Në treg ka produkte të tjerë të ngjashëm, por ato janë të fabrikuar. Në botën artizanale preferohen prodhime me një lloj tjetër druri. Sipas Muhametit nuk janë "as dhjetë në mbarë botën. Ateherë ju mund t'i merrni me mend pamjet e bukura të regjistruara nga gjithë këto pemë

... "